

EĞİTİLEBİLİR ZİHİNSEL ENGELLİ BİR ÇOCUĞUN DÖRT YILLIK EĞİTİM SÜRECİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Psikolog Özlem TEKELİ

ÖZET

Bu çalışma mental retardasyon tanısı olan, eğitilebilir düzeydeki, E.K.'nın Ekim 1995- Ocak 1999 tarihleri arasında Portage'a göre düzenlenmiş dört yıl süreyle uygulanan, bireysel ve grup özel eğitim programından yararlanma düzeyini, belirlemek amacıyla yapılmıştır.

E.K. 1998-99 eğitim döneminde, ilköğretim kaynaştırma programına başlatılmış ve haftada üç saat bireysel özel eğitimle desteklenmiştir. Birinci sınıf ikinci dönemde okuma yazmayı öğrenen E.K.'nın, bu süreçte edindiği akademik beceriler, çalışmada değerlendirmeye alınmamıştır.

E.K. bu eğitim döneminde (1999-2000) ikinci sınıfa devam etmekte ve bireysel özel eğitimle desteklenmektedir.

GİRİŞ

Zihinsel engel, zihinsel işlevlerde önemli derecede normal altı, bunun yanı sıra uyumsal beceri alanlarında (iletişim, özbakım, ev yaşamı, sosyal beceriler, toplumsal yararlılık, kendini yönetme, sağlık ve güvenlik, işlevsel akademik beceriler, boş zaman aktiviteleri) iki ya da daha fazlasında sınırlılık gösterme durumudur ve 18 yaşından önce ortaya çıkmaktadır.

Zihinsel işlevlerde gerilik; bu alandaki tanımlamalardan biri olan WISC-R'a göre, zeka bölümünün 69 puanın altına düşmesi durumudur. Uyumsal davranışlarda yetersizlik ise; bireyin kendi yaşından ve kültür grubundan beklenen kişisel bağımsızlık ve sosyal sorumluluk görevlerini yerine getirememesi durumudur.

Zihinsel engelli çocuklar homojen bir grup değildir ve kendi içlerinde önemli bireysel farklılıklar gösterirler. Bu nedenle zihinsel engellilik tanımı, taşıdığı genel anlam içerisinde bireysel farklılıkları yansıtabilmekten uzaktır. Zihinsel engellileri neyi öğrenip neyi öğrenemeyeceklerine, yani eğitimsel gereksinimlerine göre gruplandırmaya "eğitimsel sınıflandırma" denilmektedir. Bu sınıflandırmaya göre zihinsel engelliler dört gruba ayrılmışlardır. Sınır zeka 75-90; eğitilebilir 50-75, öğretilbilir 25-50, ağır ve çok ağır 25 ve altında zeka bölümüne sahiptir.

Eğitilebilir zihinsel engelliler okuma yazma, matematik gibi temel akademik becerileri öğrenebilirler. Özbakım becerilerini kazanabilirler ve yaşlarından beklenen davranışları gösterebilirler. Geçimlerini sağlayabilecek bir iş becerisi edinebilirler.

Okul öncesi dönemde tanı alan eğitilebilir zihinsel engelli çocuklar iyi düzenlenmiş özel eğitim programlarıyla okul yaşında ya da gecikmeli olarak ilköğretime başlayabilir ve akademik becerileri kazanabilirler.

Eğitilebilir düzeyde bulunan E.K.'ya bireysel gereksinimlerini dikkate alan portage'a dayalı bir özel eğitim programı uygulanmıştır.

YÖNTEM

Vak'a:

E.K. birbuçuk yaşında H.Ü. tarafından motor-mental retardasyon tanısı konulmuş bir çocuktur. Dört yaşına kadar özel eğitim almamıştır. Tıbbi takibi D.E.Ü. Çocuk Psik. tarafından yapılmaktadır.

Dört yaşında Işık Özel Eğitim Merkezi'nde yapılan gözlem ve gelişimsel değerlendirme sonucunda kaynaştırma eğitimine hazırlık amacıyla özel eğitim programına alınmasına karar verilmiştir.

UYGULAMA

E.K.'ya ilk bir hafta içinde "Zihinsel Engelli Çocuklar Gözlem Formu" uygulanmış ve bir ayın sonunda da "Portage Beceri Kontrol Listesi"ne göre değerlendirilmiştir. Yapılan bu değerlendirmeler sonucunda E.K.'ya Portage'daki beş gelişim alanına (bilişsel, motor, dil, sosyal, özbakım) göre seçilen hedef becerilerden oluşturulmuş bir eğitim

programı uygulanmıştır. E.K.'nın bireysel programdan yararlandığı ve gelişim yaşına yakın beceriler gösterdiği gözlemlenmiş ve kaynaştırma eğitimine hazırlık amacıyla beş kişiden oluşan yarım günlük grup eğitim programına alınmıştır.

Dört-altı yaş arasında yalnızca özel eğitim alan E.K., altı yaşında özel eğitimin yanı sıra anaokuluna devam yönlendirilmiştir. 1997-1998 öğrenim yılında ilköğretim kaynaştırma programına yönlendirilmiş ve haftada üç gün bireysel eğitim programıyla desteklenmiştir.

SONUÇLAR VE DEĞERLENDİRME

Portage programına göre beş gelişim alanında seçilen hedef beceriler çalışılmış, üçer aylık dönemlerle değerlendirme yapılmış ve her üç aylık dönem için kazanılan becerilerin yerine yenileri seçilerek çalışmalar sürdürülmüştür.

Aşağıda tablo 1 ve 2'de görüldüğü gibi E.K.'nın 1995'ten 1999'a kadar olan portage değerlendirmesine göre;

Tablo 1. E.K.'nın Beş Gelişim Alanında Yıllara Göre Gelişimi

Tarih	Bilişsel		Motor		Dil		Sosyal		özbakım	
	Madde sayısı	%	Madde sayısı	%	Madde sayısı	%	Madde sayısı	%	Madde sayısı	%
1995	46	43	89	64	170	78	62	75	65	62
1996	60	56	100	71	184	85	60	72	78	82
1997	77	70	105	75	196	90	65	78	79	83
1998	94	87	124	89	204	93	68	82	95	90

Tablo 2. E.K.'nın Beş Gelişim Alanında Yıllara Göre Yaş Düzeyi Gelişimi

Tarih	Bilişsel	Motor	Dil	Sosyal	özbakım
1995	3-4	3-4	3-4	4-5	3-4
1996	4-5	4-5	4-5	4-5	4-5
1997	5-6	5-6	5	4-5	4-5
1998	5-6	5-6	5-6	5-6	5-6

bilişsel alanda; 108 becerinin 46'sını (%43) gerçekleştirebiliyorken 94'ünü (%87) gerçekleştirebilir duruma gelmiştir. 3-4 yaş düzeyinden 5-6 yaş düzeyine yükselmiştir.

motor alanda; 140 becerinin 89'unu (%64) gerçekleştirebiliyorken 124'ünü (%89) gerçekleştirebilir duruma gelmiştir. 3-4 yaş düzeyinden 5-6 yaş düzeyine yükselmiştir.

dil alanında; 218 becerinin 170'ini (%78) gerçekleştirebiliyorken 204'ünü (%93) gerçekleştirebilir duruma gelmiştir. 3-4 yaş düzeyinden 5-6 yaş düzeyine yükselmiştir.

sosyal alanda; 83 becerinin 62'sini (%75) gerçekleştirebiliyorken 68'ini (%82) gerçekleştirebilir duruma gelmiştir. 4-5 yaş düzeyinden 5-6 yaş düzeyine yükselmiştir.

özbakım alanında; 105 becerinin 65'ini (%62) gerçekleştirebiliyorken 95'ini (%90) gerçekleştirebilir duruma gelmiştir. 3-4 yaş düzeyinden 5-6 yaş düzeyine yükselmiştir.

Tablo 1 ve 2'de görüldüğü gibi en hızlı ilerlemeyi bilişsel alanda, en yavaş ilerlemeyi de sosyal alanda göstermiştir.

Bu çalışmada, E.K.'nın Ekim 95'ten 99'a kadar kurumumuzda sürdürülen eğitimden yarar sağladığı görülmüştür. E.K.'nın bireysel özelliklerini dikkate alarak yapılandırılmış eğitim programının başarıya ulaşmasında, ailenin E.K.'yı okula düzenli getirmesinin, ev çalışmalarına gereken önemi vermesinin ve kurum-aile-anaokulu arasında işbirliğinin sağlanmış olmasının etkili olduğu düşünülmektedir.

Kaynaklar:

Eripek, S. (1996) Zihinsel Engelli Çocuklar, Eskişehir, Anadolu Üniv. Yay.

Özsoy, Özyürek, Eripek (1992) Özel Eğitime Giriş, Ankara, Karatepe Yay.

Lynch, E.W.; Simms, B.H.1998) Zeka Özürlü Çocuklar ile Normal Çocukların Kaynaştırılması, Çev.: H. Karatepe, Ankara, Karatepe Yay.,